

Bevételek: 9.938.153 Ft

2019. évi maradvány	14.870 Ft
MTA-támogatás:	670.000 Ft
SZJA 1% felajánlásból:	121.783 Ft
Tagdíjbefizetés:	214.000 Ft
Kiadványértékesítés:	197.500 Ft
Pártolói tagdíj:	70.000 Ft
Egyéb (pályázatok, folyóirat-támogatások, versenyek)	8.650.000 Ft

Kiadások: 9.906.290 Ft

Személyi kifizetések: 3.049.200 Ft	
Szerkesztői és egyéb díjak, munkabér	2.640.000 Ft
Kifizetéseket terhelő járulékok	409.200 Ft
Dologi kiadások: 6.857.090 Ft	
Bérleti díj:	180.000 Ft
Postaköltség:	217.690 Ft
Banki költségek:	327.600 Ft
Támogatások visszafizetése (elmaradt versenyek):	3.361.000 Ft
Egyéb (nyomdaköltség, tárhelyszolgáltatás):	2.770.800 Ft

A 2020. évet 31.863 Ft maradvánnyal sikerült zárni.

JUHÁSZ DEZSŐ
ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Kiefer Ferenc (1931–2020)

2020. november 21-én, életének 90. évében elhunyt Kiefer Ferenc, a Nyelvtudományi Intézet korábbi igazgatója, az MTA rendes tagja, a Széchenyi-díj és az Akadémiai Aranyérem kitüntetettje, az ELTE professor emeritusa, a londoni Európai Akadémia, az Osztrák Tudományos Akadémia, a párizsi Európai Tudományos és Művészeti Akadémia tagja, az Amerikai Nyelvtudományi Társaság és a Brit Filológiai Társaság tiszteletbeli tagja, a stockholmi, a párizsi és a szegedi egyetem díszdoktora, nyelvész-nemzedékek tanára és ösztönző támogatója.

Kiefer Ferenc gazdag, fordultatos, teljes életet élt.¹ A bácskai Apatinban született magyar-német kétnyelvű, magyar érzésű családban. Az apatini szerb, majd német elemi iskolába járt. A gimnáziumot a budapesti Érseki Katolikus Gimnáziumban kezdte, majd a bajai II. Béla Gimnáziumban folytatta, ahonnan – a kiváló cisztercita gimnázium ál-

¹ Információim egy része a Kiefer Ferencsel készült videó- és nyomtatott interjúkból, valamint a vele folytatott személyes kommunikációból származik.

lamosítása után – 1949-ben, koholt politikai okok miatt kizárták. Ekkor Dunaújvárosba (akkori nevén Sztálinvárosba) ment dolgozni raktári anyagkönyvelőként. Másfél évvel később – amnesztia után – az esztergomi ferenceseknél végezte magánúton a gimnázium III. osztályát; az érettségét pedig 1952-ben a budapesti Fazekas Mihály gimnáziumban tette le már rendes tanulóként.

A Szegedi Egyetemen matematika–fizika szakot végzett. Egyik professzora különösen nagy hatással volt rá: Kalmár László, a nagyszerű matematikus. Az 1956–57-es tanévben Soltvadkerten tanít, majd visszakerül Bajára, itt a két tannyelvű német nemzetiségi gimnáziumban matematikát és fizikát tanított német nyelven. Közben középiskolai tanári oklevelet szerez a német nyelv és irodalom, majd a francia nyelv és irodalom szakon. Baján kezdett el foglalkozni germanisztikával, elsősorban a magyarországi német nyelvjárások kutatásával. A fiatal tanárt hamarosan meghívták az ország legjobb két tannyelvű, német nemzetiségi gimnáziumába, a budapesti Eötvös József Gimnáziumba. 1961-ben már a Magyar Tudományos Akadémia Számítástechnikai Központjában dolgozik, ahol lényegében ő szervezte meg a „matematikai és gépi nyelvészet” modern nyelvészeti kutatásait. Elindította a Computational Linguistics című periodikát. 1963-ban Telegdi Zsigmond professzor meghívja az ELTE BTK Általános Nyelvészeti Tanszékére, ettől kezdve – amikor éppen nem valamely külföldi egyetemen dolgozik – évtizedeken át oktat, 1982-től egyetemi tanárrá nevezik ki. 1990-ben ő lesz az Elméleti nyelvészet szakcsoport, később az MTA-ELTE Elméleti Nyelvészet Tanszék első vezetője. A tanszéken élete végéig oktatott, kurzusai elsősorban a morfológia, a szemantika, a pragmatika, valamint a nyelvtanelmélet témaköreiből kerültek ki.

A hatvanas évek közepén indul egyedülálló nemzetközi karrierje. Lotz János meghívására a Ford ösztöndíj keretében egy tanévet tölt az USA-ban, itt írja egyik nagyhatású művét: *On Emphasis and Word Order in Hungarian* (Bloomington, 1967). Hosszabb időt tölt el Svédországban, ahol Hans Karlgrénnel lendületet adtak a kvantitatív nyelvészeti kutatásoknak. Megírta a svéd nyelv generatív morfológiájáról szóló művét: *Swedish Morphology* (Stockholm, 1970).

A generatív nyelvészet szemantikai komponensének körvonalazásában úttörő jelentőségű volt az Ábrahám Samuval együtt publikált könyve: *A Theory of Structural Semantics* (The Hague, 1966). Az új szemantika kidolgozásának részeként került gondolkodásának előterébe a szemantika és pragmatika viszonyának jellemzése, és ennek kapcsán egy nyelvészeti pragmatika megalkotása.

Az előfeltevések elmélete (Budapest, 1984) című akadémiai doktori értekezése a logikailag megalapozott nyelvészeti pragmatikát fejleszti ki. Jelentéstani kutatásainak egyik szintézise a *Jelentélmélet* (Budapest, 2000).

Stockholmból, majd pedig ismét Budapestről ment el egy-egy tanévre Stuttgart, Uppsala, Aarhus, Antwerpen, Bécs és Párizs egyetemére. A németül megjelent *Generative Morphologie der Neufranzösischen* (Tübingen, 1973) és a francia nyelvű *Essais de sémantique générale* (Paris, 1974) is fontos művek.

Számos nyelvtudományi folyóiratnak meghatározó hatású szerkesztője volt, többek között az *Acta Linguistica Hungaricana*, majd a *Journal of Pragmatics*, továbbá a *Folia Linguistica*, a *Studies in Language*, a *Linguisticae investigationes*, a *Linguistic Abstracts*, a *Corpus Linguistics*, a *Metalinguistica* periodikák társszerkesztője. Tagja volt a Magyar Nyelv és a *Studies in Applied Linguistics* (Debrecen, 1994-től) szerkesztőbizottságának is.

Sokat tett a nemzetközi – különösen a keleti és a nyugati – nyelvészeti kutatások interakciói érdekében, az együttműködések létrehozásáért. Ezt tükrözték többek között olyan művek, mint a *Mathematical Linguistics in Eastern Europe* (New York, 1968), *Mathematical Models of Language. Soviet Papers in Formal Linguistics* (Frankfurt, 1973); *Trends in Soviet Theoretical Linguistics* (Dordrecht, 1973); *Machine Translation and Applied Linguistics. Soviet Papers in Formal Linguistics* (Frankfurt, 1974). A modern magyarországi kutatásokról adott hírt a *Hungarian Linguistics* (Amsterdam, 1982).

Az összefoglaló kongresszus-kötetei tudománytörténeti jelentőségűek: *Studies in Syntax and Semantics* (Dordrecht, 1969); *Semantics and Generative Grammar* (Frankfurt, 1972); a Nicolas Ruwet-vel együtt szerkesztett *Generative Grammar in Europe* (Dordrecht, 1973); a David Perlmutterrel együtt szerkesztett *Syntax und generative Grammatik* (Frankfurt, 1974); *Morphologie und generative Grammatik* (Frankfurt, 1975); *Phonologie und generative Grammatik* (Frankfurt, 1975); a John Searle-lel és Manfred Bierwisch-sel szerkesztett *Speech Act Theory and Pragmatics* (Dordrecht, 1980); *Questions and Answers* (Dordrecht, 1983).

A magyar nyelv nyelvtana leírásában korszakos művek szerkesztései fűződnek a nevéhez. A Strukturális magyar nyelvtan sorozat kötetei összegeznek és új irányokat is kijelölnek. Az első kötet a Mondattan (Budapest, 1992), a második kötet a Fonológia (Budapest, 1994), a harmadik kötet a Morfológia (Budapest, 2000), majd a 4. kötet A szótár szerkezete (Budapest, 2008) volt. É. Kiss Katalinnal és Siptár Péterrel együtt írták az Új magyar nyelvtant (Budapest, 1998), illetve É. Kiss Katalinnal szerkesztették a *The Syntactic Structure of Hungarian*. (New York, 1994).

A szélesebb közönségnek is szóló, általa szerkesztett kiemelkedő művek A magyar nyelv kézikönyve (2003) és a Magyar nyelv (2006) kötetei. Bonyolult szemantikai és pragmatikai kérdésköröket foglal össze az Aspektus és akcióminőség, különös tekintettel a magyar nyelvre (2006. Budapest) és a Jelentéelmélet (2. átdolgozott kiadás, 2007).

A magyar tudományos közélet szolgálatában is pótolhatatlan szerepet játszott. A Magyar Tudományos Akadémia tanácskozó tagja (1984), majd levelező tagja (1987), végül rendes tagja (1995). A Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának elnöke volt (1999–2005). Az MTA Nyelvtudományi Intézet igazgatóhelyettese 1984–1991 között, majd igazgatója 1992–2001 között. 2002-től a Nyelvtudományi Intézet kutató professzora és az ELTE professor emeritusa.

Önmaga így jellemzi a tudományos hitvallását: „A magyar nyelv nyelvtudománya annyiban természetesen nemzeti tudomány, hogy tárgya a magyar nyelv. De nem lehet teljesen nemzeti abban az értelemben, hogy nem hagyatkozhat kizárólag a magyar hagyományra, hiszen ez szükségszerűen elszigetelődéshez vezetne. A nyelvtudomány fejlődéséhez akkor zárkózunk fel, ha nálunk is hatni hagyjuk a nemzetközi nyelvtudomány áramlatait (így: többes számban). Szerencsénkire hatottak is, hiszen kifejlődésük elé nálunk általában nem emeltek ideológiai gátat. Az általános nyelvészettel felvértezett fiatal nyelvészemzedékek ezért is jobb nálunk, mint bármely szomszédunknál” (KIEFER FERENC, Rendhagyó vallomás az életről, a játékról és a nyelvészetről. In: BAKRÓ-NAGY MARIANNE és KONTRA MIKLÓS szerk., *A nyelvészetről – egyes szám, első személyben*. Budapest, 1991. 134).

Ami a fiatal nyelvészemzedékeket illeti, Kiefer Ferenc minden lehetséges módon segítette a fiatalabbakat: ösztöndíjakat, pályázati lehetőségeket keresve éppen úgy,

mint a kéziratok kommentálásával, ötletek, kritikai gondolatok átadásával. Nagyon jó és könnyű volt együtt dolgozni vele, nyitottsággal, bizalommal, kedvességgel, humorral, szelíd iróniával bánt minden munkatársával és tanítványaival. Az ELTE BTK más tanszékein is szívesen látott vendég volt, de szíve csücske az Elméleti nyelvészet szak maradt. A diákok lelkesedtek kurzusaiért. Ilyen volt a 2013 tavaszán tartott Száz év strukturalizmus (1913–2013) című, melyben saját régebbi cikkeit is a diákokkal közös kritikai gondolkodás tárgyává tette, és a 2014/2015. tanévben tartott, Új fejlemények a nyelvtudományban című kurzusa. Megvalósította, amiben hitt: azt, hogy a nyelvészet minden területét világszínvonalon, a nemzetközi nyelvészet integráns részeként kell művelnünk és ennek megfelelően tanítanunk az egyetemeken. Szellemi örökségét megőrizzük.

BÁNRETI ZOLTÁN
ELKH Nyelvtudományi Kutatóközpont

Búcsú Szabó Józseftől (1940–2021)

Életének 81. évében, 2021. január 12-én elhunyt Szabó József nyugalmazott egyetemi tanár, az SZTE BTK Magyar Nyelvészeti Tanszékének volt oktatója és vezetője, a nyelvtudomány (MTA) doktora, a pozsonyi Comenius Egyetem egykori vendégprofesszora. Halálával a magyar nyelvtudomány, különösen a dialektológia és a névtudományi kutatások nemzetközi rangú tudósa távozott körünkől.

Szabó József 1940. október 18-án született a Tolna megyei Nagykönyiban. Szülei földművelők voltak, s ő maga is gyermekkorától fogva mindig részt vállalt a különféle mezőgazdasági és ház körüli munkákban. Ezáltal igen alaposan megismerte a hagyományos paraszti gazdálkodást, a falusi emberek mindennapjait, gondolkodásmódját és néphagyományait. Az is nagyban hozzájárult szülőfaluja életének, hagyományainak megismeréséhez, hogy 18 éves koráig szülőfalujában élt. Nemcsak általános iskolai tanulmányait folytatta itt, de középiskolába is bejáró diákként járt a tamási Béri Balogh Ádám Gimnáziumba. Bizonyára ezek együttesen is szerepet játszottak abban, hogy rendkívül erős kötődése alakult ki szülőföldjéhez és annak lakóihoz: rokonaihoz, ismerőseihez. Ennek az erős érzelmi kapcsolatnak a későbbiekben meghatározó jelentősége volt pályájában, nyelvészeti kutatásainak tematikájában, hiszen írásainak igen nagy része, köztük több könyve is szülőfalujának nyelvjárását és népszokásait dolgozza fel.

1959-ben került a Szegei Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, magyar–orosz szakra. A magyar nyelvészet iránti érdeklődése az egyetemen alakult ki és mélyült el. Elsősorban Nyíri Antal nyelvtörténeti előadásait hallgatva jött rá arra, hogy szülőfaluja nyelvjárásának mennyi értékes jellemvonása van. Ezeket már harmadéves korában elkezdte diákköri dolgozatként gyűjteni, s szövegközlésként publikálni. De nemcsak a nyelvészeti témák iránt nyílt meg érdeklődése az egyetemen: már elsőévesként megismerhette Bálint Sándort. A vele való találkozás is igen meghatározó lett számára,